

BUITEN

7e JAARGANG N°. 46.

ZATERDAG 15 NOVEMBER 1913.

Foto C. Steenbergh.

DE LEIDSCHÉ GRACHT TE AMSTERDAM.

DE IN VELE AMSTERDAMMERS SLUIERENDE LUSTEN, OM VAN EEN MOOIE GRACHT EEN
LEELIJKE STRAAT TE MAKEN, ZIJN WEER GEWEKT DOOR HET VOORSTEL VAN HET RAADSLID
TER HAAR, OM, TEN BEHOEVE VAN HET VERKEER, DE HOOFDSTAD TE BEROOVEN VAN
EEN ZIJNER MOOISTE GRACHTEN.

BUI TEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

DE ZONNEVROUW, DOOR GASTON LEROUX (20)	BLZ. 548
WITTE SCHEPEN, (GEDICHT), DOOR A. BRUCH.	„ 549
HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM TE ZALT-BOMMEL, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 550—552
UITERLIJKHEID, DOOR H. J. OOSTERVEEN	BLZ. 551
LIMBURGSCH TUIGAGE, DOOR P. E. W. KOK, GEÏLL.	BLZ. 552—553
BORNHOLM, DOOR CH. V. HERWERDEN, GEÏLLUSTR.	BLZ. 553—554
DE LEIDSCH GRACHT BEDREIGD, DOOR CORN. J. GIMPEL, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 547, 555—556
EEN YANKEE-STREEK, (VERVOLG), DOOR B.	BLZ. 556
DE INTOCHT VAN HERTOG ERNST AUGUST MET ZIJN JONGE VROUW IN BRUNSWIJK. ILLUSTRATIE.	„ 557
GILBERT IN ZIJN EEN-DEKKER IN VOLLE VLUCHT. ILL.	„ 557
GEZICHT VAN DEN WATERTOREN TE IJMUIDEN TIJDENS DE STAKING DER VISSCHERS. ILLUSTRATIE	„ 557
DE OPENING VAN DE HANDELS-HOOGESCHOOL TE ROT- TERDAM OP 8 NOVEMBER L.L. ILLUSTRATIE.	„ 558
LODEWIJK XI EN ZIJN DOKTERCOITIER, DOOR A.C. DE JAGER	„ 558
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten.” Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

DE ZONNEVROUW

door GASTON LEROUX.

(20) (Geautoriseerde vertaling)

DERDE BOEK.

DITMAAL uit haren diepen slaap ontwakend, was Maria-Theresia dus in het Huis van de Slang. Zij wist dat ze, zoodra ze in dit huis ontwaken zou, den dood nabij was; immers zij deed daar slechts haar intrede om aan Huayna-Capac te worden gegeven, den voorlaatsten koning der Inca's, die haar hier kwam afhalen om haar als een offer te leiden naar Atahualpa, in de gelukzalige verblijven van de Zon. Dit alles hadden de mammacona's haar verteld, gelijk haar plicht was! Gedurende de reis had men haar met tusschenpoozen in wakenden toestand gelaten, en haar nectar gegeven, teneinde haar in het leven te houden tot aan het oogenblik der offerplechtigheid. Ook had men haar in die uren onderwezen in de beginselen van een godsdienst waarvan zij het, gewijde, slachtoffer was. Men had haar onderwezen in de plichten der Zonnevrouw.

In den aanvang had zij, niet zonder grond, vermoed dat ze waanzinnig zou worden, en vurig hoopte ze, dat dit geschieden mocht. Zulke hevige koorts hadden haar gekweld, dat het wel leek of haar geest ontvloden zou vóór men haar lichaam kwellen ging. doch de mammaconas, in de *montana* opgevoed, kenden de geheime bereidsels, welke de koorts genezen, en lieten haar van een vloeistof drinken, terwijl ze zongen: „De koorts heeft over u haar giftig kleed gespreid. De haat, die wij toedragen aan uw ras, heeft ons doen zweren, de uwen nimmer het geheime middel te doen kennen, dat de koorts geneest. Doch thans gaat ze u kwellen, en onze liefde voor de bruid der Zon is grooter dan onze afschuw voor uw volk. Zoo drink dan in den naam van Atahualpa die u wacht.” 1)

Zoo was ze dan telkenmale teruggekomen tot het leven om te sterven. Herhaaldelijk hadden de afgrijselijke dwergen haar de geur doen opsnuiven van hun geheime reukwerken, die de bezwijming brengen, of wel de mammacona's hadden in hun kostbare vazen de hars van Sandia doen ontbranden, ten einde haar telkenmale opnieuw tot een willoos wezen te maken in hunne handen. Zoo wakend en sluimerend had ze geheel Peru doorreisd; zoo had ze te Arequipa het baksteen huisje bereikt, haar laatste verblijf voor ze haar intrede doen zou in het Huis van de Slang. Daar had ze voor het eerst na haar ontvoering Huascar gezien. Hij kwam op haar togetreden, terwijl hij een lichten last, met een sluier bedekt, op de armen droeg. Bij zijn nadering had ze de kracht gehad om zich op te richten en hem, zonder zich om de aanwezigheid der anderen te bekommeren, luide toe te roepen: „Je komt me redden?” De ander had haar toegevoegd:

„Ge behoort aan de Zon, doch vóór die u tot zich neemt, kom ik u een vreugde aankondigen: ge zult uw kleinen broer omhelzen”. Dit zeggend, toonde hij den knaap, die op zijn arm was ingeslapen. Zij stiet een kreet uit, en wilde het kind aanvatten, maar Huascar sprong verschrikt terug, want het was verboden de Zonnevrouw aan te raken. Een der drie aanwezige tempelwachters, de afgrijselijke dwergen, gaf een mammacona bevel, het kind aan Maria-Theresia te geven. Toen nam deze het in de armen en kuste het, terwijl ze bitterlijk schreide. Het was de eerste keer, dat zij sinds haar gevangenneming schreien kon. En hare tranen vielen op het gezichtje van den knaap, die nu de oogen opende.

Ze zeide: Hoe heb je het hier? Mijn jongen, mijn jongen! Dan, zich tot Huascar richtend, vroeg ze: Maar ge zult dit kleine schepseltje toch ook niet pijnigen? Huascar antwoordde: We zullen met hem doen wat hij zelf het liefst wil. Ik voor mij zou niets met meer vreugde doen dan hem aan zijn vader teruggeven. Wij hebben hem niet weggehaald. Hij kwam uit zichzelf bij ons om u te zien. Niemand anders dan hijzelf zal over zijn lot beslissen. Laat hij op zijn woorden passen. Meer kan ik niet zeggen. Meer mag ik niet zeggen. Ik roep de drie tempelwachters tot getuigen, dat dit de waarheid is.

Deze knikten bevestigend met hun afgrijselijke koppen. Maria-Theresia lichtte het mooie gezicht op; een nieuwe schrik zag men in haar oogen.

— Wat meent ge? vroeg ze sidderend, — wat meent ge met: laat hij op zijn woorden passen? Hoe kan een kind nu op zijn woorden passen? Wat bedoelt ge dan toch wel?

Huascar had zich onderwijl tot den knaap gericht. — Kind, zei hij, — wil je met me meegaan? Dan zal ik je teruggeven aan je vader.

— Ik wil bij Maria-Theresia blijven, klonk het antwoord. — Het kind heeft gesproken, zeide Huascar nu op plechtigen toon, — hij zal haar niet meer verlaten. Dit is de ritus, niet waar, tempelwachters?

De drie weerzinwekkende koppen knikten bevestigend. Huascar zeide nu een gedeelte van den Aimara-psalm op: Zalig zijn zij, die zuiver het koninkrijk der Zon zullen binnegaan, zoo zuiver als het hart van jonge kinderen bij het begin der wereld.

— Huascar! Huascar! Herinner je mijn moeder. Heb meelijden met ons!

Huascar had echter de tempelwachters reeds gegroet en was vertrokken. Maria-Theresia drukte in een gebaar van wanhoop den jongen tegen zich aan.

— Ongelukkige Christobal, riep ze, — ongelukkige Christobal! Waarom ben je dan ook hierheen gekomen?

— Om je te zeggen, dat je niet bang moet zijn, liet de jonge stem zich hooren, — want papa en Raymond komen. Ze zijn dichtbij. Ze zullen ons redden. En als dat niet gebeurt, dan wil ik hier blijven om tegelijk met je dood te gaan.

Daarop hadden ze samen geweend en herhaaldelijk elkander omhield. Hun gezichten waren nat van tranen.

Doch al heel spoedig waren dan de mammacona's gekomen, en deze hadden wederom de hars ontstoken in hare kostbare vazen. Maria-Theresia en de knaap waren in elkaars armen ingeslapen.

* * *

En thans ontwaakte zij in het Huis van de Slang, en zij voelde de kussen en de tranen van den knaap niet. Ze meende hem te hooren roepen. Met groote inspanning richtte zij zich op uit den ligstoel, waarin zij was uitgestrekt, en zij zag het kind geheel naakt in de handen van de mammacona's. Hevig verschrikt wilde zij toelopen, maar een zestal van die vrouwen omringden haar, en beduiden haar dat ze niet bang behoefde te zijn voor den kleinen Christobal; hem geschiedde geen leed. Men trok hem alleen het kleed aan, hetwelk hij van nu af aan dragen moest, evenals zij; het kleed van vledermuis-huid 2). Zij bemerkte dat de mammacona's haar nu voor het eerst met den naam van „Coya” aanspraken, wat in de taal der Inca's „koningin” beteekent. Ze namen haar nu in haar sterke armen als ware zij een popje, en ontdeden haar van het zwavelkleurige kleed, dat men haar in den pachthof van Ondegardo had aangehouden, en zij vingden aan haar, evenals toen, met velerlei oliën in te wrijven, gedurende welk bedrijf zij vreemde, schier bedwelmende liederen zongen. Het waren groote, sterke vrouwen, afkomstig uit de provincie Puno, en allen geboren aan de oevers van het Titicaca-meer. Zij waren wel gevormd, hun gang was licht en bijkans huppelend. Uit de zwarte sluiers staken fraaie, ronde armen. Zij hadden prachtige oogen. Die oogen waren het eenige wat men van haar gelaat kon zien.

Maria-Theresia en de kleine jongen waren bang voor die vrouwen, zij waren nochtans niet onvriendelijk. Twee van hen moesten ook sterven, tegelijk met Maria-Theresia; ze moesten haar vergezellen om haar bruidsvertrek in de paleizen der Zon in gereedheid te brengen. Deze twee waren het vriendelijkst, het blijmoedigst van allen. Zij gevoelden zich zeer gelukkig, en beklagden het jonge meisje, dat neerslachtig was om haar toch zoo schoone lot. Ze trachten haar tot inkeer te brengen, verhaalden haar van de geneuchten, die haar in de zalige verblijven der Zon wachtten, en poogden haar te overtuigen dat het een voorrecht was, te zijn uitverkozen tot Coya.

Ze droegen om de enkels zware gouden banden, die bij het loopen tegen elkander rinkelden, en ook in haar ooren blonken dikke ringen van goud.

Men hoorde het kind niet meer. Het was heel zoet geworden, want men had den jongen, indien hij kalm was, beloofd hem in Maria-Theresia's armen te leggen.

Ook het jonge meisje verzette zich niet, toen de mammacona's haar gingen verkleeden. Onderwijl suste het wonderlijk gezang der vrouwen haar wederom in slaap.

Er leefde nu in haar eene gedachte, die haar een weinig kracht gaf. Het was deze: Haar familie wist thans, waar ze verblijf hield, wat er van haar geworden was, dat men haar had ontvoerd, en met welk doel. En meer en meer won een overtuiging veld: nooit zou iets zóó gruwzaams aan haar geschieden. Zij en Christobal zouden beiden worden gered. Die kleine jongen had haar gevonden; hoeveel meer kans was er, dat haar vader en Raymond tot haar zouden doordringen! Dat zulks niet eerder gebeurde, was omdat ze zeker wilden zijn, niet te kunnen falen; op het beslissende oogenblik zouden zij ingrijpen. En ze verwachtte elk oogenblik hare bevrijders, omstuwd door soldaten en politie, te zien opdagen. De Indianen zouden dan schreeuwend de wijk naar hun bergte nemen, en nimmer zou men ze meer terugzien. Zoo zou dit ontzettende avontuur vergeten worden. Haar bevrijding met elk uur verbeidend, was zij zachtzinnig en verzette zij zich niet. Zwak als een kind voelde ze zich, zwak en versuft onder haar wreede lot. Ze was onaandoenlijk en in een soort van geestelijke afwezigheid geraakt, waarin niets haar oor trof dan het schreien, nu en dan, van den kleinen Christobal.

II.

— In de woning der Zon, zoo zongen de mammacona's wel voor den honderdsten keer, — daar groeien zware vruchten aan de boomen, en als zij rijp geworden zijn, dan buigen ze van de eigen zwaarte neerwaarts, zoodat de Indiaan, die honger heeft, zijn armen nog niet eens behoeft te heffen om ze af te plukken!

Weent niet!

Ge zult eeuwig leven! Eeuwig! Eeuwig!

De dood komt kloppen aan de deuren van het aardsche huis, en de geest der boosheid plooit zijn vleugels uit boven onze wouden. En toch, ween niet, ween niet, ween niet. Want ge zult eeuwig leven! Daarboven, nabij de Zon, leeft ge eeuwig! Nabij de Maan leeft ge eeuwig! En nabij Venus, eeuwig, eeuwig, eeuwig!

Op de welriekende haren van Maria-Theresia werd thans de koninklijke diadeem geplaatst; de gouden franjes hingen af over hare haren, en gaven aan haar gelaat reeds een geheimzinnige schoonheid. Zij rilde, toen men haar over het naakte lichaam het kleed van vleermuizenvellen schoof. Het leek haar of zij in een diepe kerle verzonk.

Daarna hing men haar een armband om den pols. Zij keek even snel op en herkende den *gouden Zon-armband*. — Van dit oogenblik af begint mijn doodstrijd, zoo viel het haar in, — en met een ontzaglijke droefenis herdacht zij den tijd, waarop ze voor het eerst dien *zonne-armband* zag; ze herinnerde zich de twee verschrikte oude dames, haar ongeloovig lachenden vader, en den zoo teeder gestemden Raymond. Ach! waar waren zij allen nu? En waarom kwam niemand haar verlossen? Waarop wachtten ze nog? Het was nu toch wél tijd....!

En ze strekte de armen uit, en leek er mede te tasten door de ledige ruimte om haar heen. Dan sloot ze de armen om haar eenigen troost, den kleinen Christobal, dien men haar daareven had weergebracht.

Ze bekeek den knaap eens, en bespeurend, dat ook hij in een kleedje van vleermuishuidjes was gestoken, begon zij bitter te jammeren om het lot van dat kleine slachtoffer. Zij wilde voor den knaap om genade smeeken bij de tempelwachters, die in het vertrek altijd waggelend op en neder liepen. Opnieuw verschrikte ze van die afgrijselijke koppen. O, dat waren de kerels, die in de *huacas* waren opgegraven, dien middag, toen zij met Raymond was gaan kijken. Men had hen uit den grond gehaald voor háár. Zij zouden niet in hunne graven terugkeeren dan in háár gezelschap. Om háár ter dood te helpen brengen, waren die afschuwelijke wezens een korten tijd op aarde teruggekomen. Zij waren het, die haar voor de vensters van haar kamer, op het balcon beloerden! En wat de kleine Concha ook mocht zeggen, zij was het niet, die aan het strand die gouden zon-armband opgeraapt had; de drie dwergen waren het geweest, de drie dwergen, aan wie zij reeds behoorde, aan wie zij beloofd was; zij hadden den armband dien avond onder het balcon opgevangen, en hem den anderen ochtend weer om haren pols gehecht. O, die armband, verschrikkelijker dan de keten, waarmee men ter dood veroordeelden boeit.

Ze herkende die dwergen zoo goed. Deze eerste was de *pet-vormige schedel!* en de tweede, ginds, was de *suikerbrood-vormige*, die ander de *doos-vormige!* Als ze in godsnaam nog maar dien slingerenden, waggelenden gang veranderen konden! Zij zou met hen willen spreken, en.... misschien zouden ze haar ook begrijpen, maar ze stonden niet stil. Zij stonden niet stil.

Ineens zei ze hun, en onderwijl sloeg ze de oogen neer, want de slingerende gebaren waren niet om aan te zien, — dat zij zich alles zou laten welgevalven, ook den dood, mits den kleine geen

leed zou worden aangedaan, en men hem dadelijk naar Lima brengen zou.

— Ik wil bij Maria-Theresia blijven, jammerde het kind.

— *De kleine heeft gesproken. Dat is volgens den ritus!* zeiden de drie dwergen, keken elkaar even aan, en gingen, al slingerend, weer verder.

Maria-Theresia stiet een wanhoopskreet uit. De knaap omhelsde zijn zuster zoo wild, dat hij haar pijn deed.

— Ze zullen wel komen, Maria-Theresia, ze zullen wel komen. Luister eens, ik geloof, dat ik iets hoor.

In dit oogenblik vernam men, achter de muren, een wonderlijke muziek, en even later kwamen fluitspelers binnen. Het waren weluitziende menschen, droevig van gebaren, welke rondom Maria-Theresia en het kind gingen zitten en *speelden op fluiten, van doodsbenderen vervaardigd.* 3) Zij zijn de gewijde *queniaspelers*. Hun muziek is triester dan een De profundis. Bij het aanhooren van dit fluitspel brak het koude zweet Maria-Theresia uit; haar verwezen blik dwaalt door de ruime zaal, waar zij zich bevindt, de naakte, ruime zaal, die de voorhal van haar graf wel wezen zal.

Ontzagwekkende, zeshoekige steenen, los op elkander gelegd zonder kalk of cement, en door niets dan hun eigen zwaarte aaneen gehecht, vormen de muren van het Huis van de Slang.

De mammacona's hadden haar gezegd, dat dit nu het Huis van de Slang was. Eigenlijk zijn er twee huizen van de Slang, een te Cajamarca, een te Cuzco. Ze worden zoo genoemd naar een slang, die in een steen boven hun voordeur gebeiteld is. Deze slang dient om de gewijde omgeving te bewaken. Hij laat nimmer de offers, welke voor de Zon bestemd zijn, ontsnappen. De twee oude dames, Agnes en Irene, hadden daarover ook veel gehoord, en vertelden het wel aan Maria-Theresia, die er luidkeels om gelachen had.

Maria-Theresia was dus in Cuzco, in een paleis dat alle vreemdelingen, die Peru bezoeken, eens gaan bekijken; een paleis, dat zich middenin de stad bevindt, en waar geleerden, geschiedkundigen en toeristen, de laatste op aanraden van den hotelhouder, geregeld een kijkje gaan nemen. Dus? Wat was er eigenlijk te vreezen? Onzin, onzin. Ze zullen haar spoedig komen bevrijden. Maar waarom komen ze dan niet?

Vanwaar zullen ze komen? O, daar hoorde ze geluiden; gemompel leek het wel.... Ja, ja, boven de klaagliederen, die op de doodsbenderen gespeeld werden, uit, hoorde ze gestommel als van een aandringende menigte,.... en niet ver, dáár, achter het reusachtige, het indrukwekkende groote gele gordijn, dat dwars door de zaal was gespannen, over de geheele breedte. O, o, wat was dat geraas, dat gefluister, dat geschuiifel van voeten dan toch?

1) Het is in dit land, dat het geheim van den kinabast ontdekt werd.

2) Het gewaad van vleermuis-vel werd door den koning alleen gedragen. (Zie Prescott). De Inca-vorst was omringd door de vrouwen en maagden van zijn harem, welke hem bedienden aan tafel, en verder bij alles behulpzaam waren. Een groep edelen hield verblijf in een belendend vertrek, en deze mochten niet binnentreden zonder geroepen te zijn. Bij het binnenkomen waren ze verplicht, een veelheid van zeer vernederende eerbiedbewijzen te volvoeren. Zijn kleeding, welke hij op een dag menigmaal verwisselde, bestond uit gewaden van schapenwol geweven, en zoo fijn, dat ze wel van zijde leken. Bij feestelijke gelegenheden droeg hij een kleed van vleermuis-vel, en dit was soepel en glanzend als het edelst fluweel.

3) De *quenia* is, volgens Charles d'Ursel, een soort van fluit, welke uit het dijbeen van een mensch vervaardigd is, en zeer vreemde tonen voortbrengt, welke in hunne opeenvolgingen eerder een klacht gelijken dan een melodie. Het is op deze instrumenten, dat de afstammelingen der Inca's vaak des nachts hun oude volksliederen spelen.

(Wordt vervolgd).

WITTE SCHEPEN.

Witte schepen drijven
over blanke, blauwe zee,
witte schepen drijven
drijven-wolken mee.

Zilverklokken klinken
in de kristallijne lucht,
zilverklokken klinken
tintlend in de lucht.

Witte rei van maagden,
kaarsen in de blanke hand,
witte rei van maagden
over 't gouden strand...

Zingt een hooge stemme,
als een bleeke vlam zoo puur,
zingt een hooge stemme
in dit heilig uur:

Eenmaal komt de Godsgezant,
in het reine, witte kleed,
eenmaal komt de Godsgezant,
die de zee betreedt.

A. BRUCH.

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM TE ZALT-BOMMEL. DÉTAIL VAN DEN VOORGEVEL.

HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM TE ZALT-BOMMEL.

MAARTEN VAN ROSSUM! Een merkwaardig man, die Geldersche Attila der 16e eeuw, die provoost-geweldige van Karel van Egmond! Niet zoozeer nog, omdat deze geduchte veldheer in militaire bekwaamheden en stoutmoedigheid onder zijne landgenooten nauwelijks zijn wedroomde kende, omdat deze gevreesde bandieten-aanvoerder niet schroomde barbaarscheden van de ergste soort te plegen, zich niet ontzag, als hem dit ter bereiking van zijn doel wenschelijk voorkwam, kerken en kloosters in brand te steken, dorpen en steden te plunderen en uit te moorden. Neen, Maarten van Rossum was een plunderaar en menschenlachter in 't groot (volgens zijn eigen zeggen maakten moorden, blakeren en branden het sieraad van den oorlog uit) en begrijpelijk is, dat men in Brabant, in Holland, in Zeeland volksfeesten vierde, toen van Rossum, in 1543 in dienst van Karel V overgegaan, onschadelijk was geworden. Maar — en dit maakte hem zoo buitengewoon merkwaardig — hij was *tevens* een minnaar van de kunst. Barbaarscheid en liefde voor het schoone, de ruwheid der middeleeuwen en de beschaving van den nieuweren tijd, verenigden zich in zijn persoon.

Hierin onderscheidde hij zich van zijn chef-bloedvergieter, oververre kan hij enig in zijn soort genoemd worden, ten minste in de Nederlanden. Want in Italië hadden mannen als Sigismondo Malatesta een dergelijke vereeniging van de dierlijkste neigingen met liefde voor het hogere in één individu te aanschouwen gegeven. Ten deele verklaarbaar omdat deze mannen leefden in een overgangstijdperk, waarin de barbaarscheid van een tijd, die aan 't verdwijnen was, samenstoot met de geestdrift voor een nieuw ontdekte beschouwing.

Nog duidelijker worden deze op 't eerste gezicht onbegrijpelijke karakters bij een diepere beschouwing van den renaissance-mensch, d.w.z. den man, wiens intelligentie tot 't uiterste gescherpt, wiens wilskracht ongehoord sterk, wiens hoogmoed en begeerigheid onbegrensd, wiens moed onwrikbaar is, iemand met heftige hartstochten, zijn list ontwikkelend tot een ware kunst — tegelijkertijd „leeuw” en „vos” te zijn als het hoogste ideaal beschouwd voor een vorst of legeraanvoerder — wiens zelfbeheersching volmaakt is, zelfs onder de misdaad. Met deze eigenschappen werd hij een levenskunstenaar, die zijn lot vormde met eigen hand, in voller en wezenlijker beteekenis dan iemand anders.... Alles droeg er in de Renaissance toe bij, om de

persoonlijkheid veelzijdig te ontwikkelen. Het leven werd geleefd met ongehoorde kracht, de persoonlijkheid was en betekende alles en daarom hield niets van binnen haar ontwikkeling tegen. Zodoende openbaarden zich ook andere, fijnere neigingen, schoonheidsdromen en een begeerte naar kennis, zoodat in een zelfde individu de wildste instincten en de teerste geestelijke vatbaarheid zich soms met gelijke kracht ontwikkelden ¹⁾.

Wij achten deze eenigszins uitvoerige beschouwing over den renaissance-mensch niet misplaatst, omdat onze Geldersche condottiere met zijn tegenstrijdige karaktereigenschappen zoo sterk doet denken aan de geniale schavuiten der Italiaansche renaissance.

Maarten van Rossum had de kunst lief. Als hij iets deed bouwen spaarde hij geen geld en zorgde dat er een kunstwerk tot stand kwam.

Het kasteel Cannenburg bij Vaassen, door hem in 1543 van Segher van Arnhem gekocht, werd door hem verbouwd; aan het slot zijn echter zulke veranderingen aangebracht, dat het in zijn tegenwoordige gedaante niet meer van den smaak en kunstzin van den beruchten bewoner getuigt; de fraaie graftombe, die hij zich in de kerk te Rossem deed oprichten, is — waarschijnlijk door beeldstormers — vernield.

Maar nog twee belangwekkende monumenten zijn ons gebleven, die ten duidelijkste bewijzen, dat men Maarten van Rossum verkeerd beoordeelt, als men in hem alleen den wreeden bendenaanvoerder ziet: het Stadhuis — 't zoogenaamde Duivels huis — te Arnhem, en het merkwaardig bouwwerk, dat hij zich te Zalt-Bommel liet oprichten.

De gevel van het eerste is grootscher, rijker, doch vertoont, hoewel, na jaren van verwaarloozing fraai gerestaureerd, niet meer geheel zijn oorspronkelijk aanzien. Het kleine kasteel, dat de Geldersche maarschalk in 1536 aan de Nonnenstraat in licht — deed bouwen, vertoont een veel minder rijk-versierden gevel, doch is beter bewaard gebleven. Vertoont de persoonlijkheid van Maarten van Rossum de tegenstrijdige karaktertrekken van iemand, die leeft in een overgangstijdperk der beschaving. zijn huis vertoont een gedeeltelijk daarmee evenwijdig loopende eigenschappen van een bouwwerk uit een overgangstijdperk der architectuur. De constructie van het geheel is gothisch; het gebouw met zijn hoektorentjes, zijn kanteelen en hoog dak,

die er een eenigszins krijgshaftig uiterlijk aan geven, doet sterk denken aan een kasteel, dat tegelijk de bestemming van vesting heeft, zooals dat in de woelige tijden der middeleeuwen steeds het geval was. En ook de deuromlijsting past zich hierbij aan, is gothisch. Doch in de details vertoonen zich renaissance-motieven, zoowel in de pilasters aan weerszijden van de deur, als in de steun-steenen der hoektorentjes en vooral in de vullingen der bogen boven de vensters.

Een renaissance-monument met middeleeuwsche constructie, gebouwd voor den man met de barbaarschheid der middeleeuwen en de beschaving der renaissance.

Het inwendige van het huis, dat thans voor kantongerecht is ingericht, vertoont weinig merkwaardigs meer; men vindt er nog drie mooie schouwen, waarvan die in de kamer van den kantonrechter hiernaast is afgebeeld. Het gewelf in deze kamer wordt gedragen door zes kraagsteenen, waarvan vooral twee zeer fraai zijn en met wapenen versierd.

Het huis van Maarten van Rossum is ook nog merkwaardig, omdat op zijn type eenige onzer nieuwere monumentale bouwwerken, als het gebouw van het Departement van Justitie en het Rijksmuseum, zijn geïnspireerd.

Dat wij het in het rustige stedeke aan den breeden stroom kunnen aanschouwen, wij danken het niet alleen aan den beruchten krijgsoverste van den strijdlustigen hertog van Gelre, maar ook aan den geesel der 18^e-eeuwsche sloop-vandalen, Victor de Stuers.

Want toen het huis van Maarten van Rossum door verwaarloozing bouwvallig was geworden, wilde sloopend-Nederland het... afbreken.

De verkoop was bepaald op Donderdag 23 Juni 1881, voormiddag 10 uur. Dinsdag ging de Stuers nog eens naar Zalt-Bommel, om het aardige monument voor het laatst te bewonderen en een afscheidstraan op den drempel te laten vallen. 2) Doch, hoe schijnbaar hopeloos de zaak zich liet aanzien, hij wanhoopt niet. Hij heeft nog een dag voor de redding en gebruikt dien door allereerst den secretaris-generaal Mr. P. F. Hubrecht te bezoeken; deze raadt hem aan nog eens met minister Six te spreken en met hem naar minister Modderman te gaan. De Stuers wordt moedeloos, hij twijfelt of dit iets geven zal: „'t is nu half drie en morgen vroeg om 10 uur wordt de boel verkocht; gij begrijpt toch wel, dat Mr. Modderman niet in een vloek en een zucht zijn beslissing zal veranderen.” Maar bij het weggaan spreekt hij tot zich zelve: „gij moogt niet op uw geweten het verwijt laten drukken, dat gij niet letterlijk alles, zelfs het onwaarschijnlijke, beproefd hebt.” En het onwaarschijnlijke gelukt hem; hij slaagt er in, minister Six naar minister Modderman mee te tronen, en hij weet er te praten, te praten... totdat hij, geholpen door den secretaris-generaal Clant van der Mijll (die den woordenvloed van de Stuers wilde stuiten, omdat hij zijn rok nog moest aantrekken voor een diner te Scheveningen) van den minister de toezegging verkreeg, dat het gebouw door het Rijk aangekocht en als kantongerecht ingericht zal worden.

Daarna is het hersteld in zijn oorspronkelijken toestand. Jammer dat uit het inwendige door het Rijk veel fraais is weggenomen, o.a. een houten schouw en een prachtige wandbetimmering, nu beide in het Rijksmuseum te vinden.

En zoo staat het huis van Maarten van Rossum daar aan de stille Nonnenstraat te Zalt-Bommel als een eere-monument voor twee onzachtzinnige Nederlanders en voor den onversaagden veldheer van Karel van Egmond, die streed om te strijden, en voor den niet minder onversaagden Victor de Stuers, die streed voor 't behoud van 't schoone, dat het voorgeslacht ons liet, in dit geval voor 't behoud van een monument, dat ons de goede zijde doet kennen van een wreed veldheer. A. L.

1) T. en W. Söderhjelm. De Italiaansche renaissance.

2) De bijzonderheden der redding van het Huis van Maarten van Rossum zijn ontleend aan Eigen Haard, jrg. 1903.

UITERLIJKHEID.

(WEDEROM 'N HAËGSCH MONOPOLIE).

DAARIN zijn de Haagschen heldinnen; daarin leggen zoowel Amsterdammers als Rotterdammers 't glansrijk tegen de Hagenaars af; dat is de trots en glorie van gansch de opkomende schare residentieele jongelui, zoo meiskes als jongens, dat is ons onontvremdbaar eerst-geboorte-recht: de ten top gevoerde uiterlijkheid!

Foto C. Steenbergh

SCHOUW IN HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM.

In de tegels links en rechts van den haardplaat koning Davia en Salomo.

Ge hoeft niet te denken, dat we voor 'n schotel linzen — klassiek voorbeeld uit overoude tijden! — dit brok individualisme zouden willen verkoopen. Zelfs de schatten gelds in Rotterdam met de scheepvaart-beweging, in Amsterdam met effecten, tabak of koffie verdiend, kunnen ons niet verleiden. Gaarne zij toegestemd, dat we af en toe 'n huwelijk met 'n Rotterdamsche expediteurs-dochter of 'n Amsterdamschen tabaksfirma-zoon niet versmaden. 't Wordt grif erkend! Trouwen spruiten van den allerhoogsten Engelschen adel niet met dochters van mannen, die, als loopjongen begonnen, thans aan 't hoofd staan van een trust in spijkers, vet, laarzen, spuitwater, mest — fi donc! — en dergelijke hoogst „burgerlijke” artikelen?

Eh bien! Wat wil men dan ons verwijten, indien zoo nu en dan 'n Haagsche vogel uit het nest valt?

Maar de Haagsche ambtenaar, die zich met de Maasstedelijke schoone; de residentieele jonkvrouw, die zich met den hoofd-

stedelijken jongen handelsman in den echt verbindt, verliest véél, moge hij of zij aan „goed” winnen!

Wat er dan verloren wordt?

Ach arme! Hoe kunt ge dit vragen?

Ge weet nietwaar, c'est le ton, qui fait la musique; welnu, het is 't zorgvuldig gekweekte Hagenaarschap, onvermengd met vreemde invloeden, dat 't beroemde, 't gesmade, 't bespotte, 't gehoonde, 't benijde, 't nagemaakte, maar bovenal 't alleenzaligmakende Haagsch cachet in 't leven roept.

Waaruit dit Haagsch cachet dan blijkt?

Ja, dat is er juist 't geheim van; het is niet te betasten, te voelen, op de hand te wegen; het is slechts, als 't ware bij intuïtie, waarneembaar voor haar of hem, die 't geheim er van weet te ontdekken. Men moet tot de ingewijden behooren in den driewerf heil'gen bond van stand, opvoeding en beschaving om er 't ware wezen van te beseffen.

't Vluchtigt langs u, juist als ge bij Sprecher wildet binnegaan; en ge hebt 't geluk, voor 'n wijle slechts, doorvoeld.

't Hangt rondom de jonge vrouw in de deinende victoria, die

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM. VOORGEVEL.

voor de Compagnie Lyonnaise stilhoudt; en ge hebt de zaligheid eventjes geproefd.

Maar ge kunt 'n jaar lang, op 't drukst van den dag, komen theedrinken bij Lensvelt, en ge zult temidden van 't onophoudelijk stemgemurmur niet vinden wat ge zocht.

Evenzeer moogt ge 'n lange reeks schitterende limousines of landaulettes langs u laten trekken, gevuld met fraai-gekleede vrouwen en opzichtig-verfraaide kinderen, zonder beroerd te worden door den adem van 't ongeziene.

Toch, het is zoo voor 't grijpen, als ge slechts wéét!

De herfst hangt zijn nevel-sluier, heel doorzichtig nog, over de vorstelijke residentie, die bezig is de eerste lichten op te steken, nu de zon ter ruste gaat. Het Haagsche Bosch hult zich, als 'n moegeslagen reus, in de wade van den vallenden avond. Op Princesse- en Koninginne-gracht flappen één voor één de lichtjes aan. Donker staat 't Bosch aan de overzijde van 't Kanaal stug te zwijgen.

Dan klateren van verre acht paardenhoeven hun klik-klak-lied over de keien, achtervolgd door het gedempte geluid van de rollende coupé, waarvan de gummi-banden het vervaarlijke geratel, aan onbekleede wielen eigen, hebben opgezogen. Even vermindert de vaart, dan met één ruk brengt de koetsier het span tot staan voor 'n breede huisdeur, de palfrenier wipt van den bok en schelt aan. Breed valt geel het licht op de hooge stoep.

Mevrouw stijgt het rijtuig uit, gaat de stoep op, de vestibule binnen, de deur glijdt in 't slot. Het is jour bij één der toon-geefsters van 't Haagsche levendige en zoo dadelijk zullen andere rijtuigen, 'n lange rij auto's, meerdere bezoekers, maar bovenal bezoeksters, aanvoeren.

Begint ge thans te beseffen wat Haagsch cachet eigenlijk is?

Maar zoo ge nu de dwaze gedachte in u voelt opwellen, dat 't Haagsch cachet onvermijdelijk aan geld-bezit verbonden is, dan zijt ge door m'n voorbeeld van zoo juist toch leelijk van de wijs gebracht.

Er nuizen honderden, in Indië met kina, petroleum, thee, rijst of koffie rijk geworden Hagenaars binnen de residentieele grenzen, waarvan zelfs de kinderen nog niet bij machte zijn 't Haagsch cachet te voorschijn te tooveren. Geen studie in Leiden, geen Zwitsersche kostschool, vermag bij zoonlief of dochterke het zwaar-gevoelde gemis te vergoeden. Blijft slechts de stille vreugde door de teleurgestelde harten waren, als 'n blijde belofte voor 'n hoopvoller toekomst, dat de kleinkinderen van den petroleum-magnaat of plantagebezitter 't hoogste geluk deelachtig zullen worden: draagsters en dragers te zijn van 't Haagsch cachet!

Neen, niet geldbezit en het simpel wonen in Den Haag geven samen het voorrecht zich met 't Haagsch cachet te mogen tooien. Wel is de namaak veelvuldig en er zijn goetdige provincialen, die in iederen bewoner der residentie 'n vertegenwoordiger van 't hoogste Nederlandschap meenen te aanschouwen.

Maar is dit feitelijk wel kwalijk te nemen? Tracht niet ieder ouder in z'n spruit den valk te onderkennen, moge de uil nog zoo duidelijk zijn te aanschouwen? Zou dan de niet-Hagenaar moeten worden berispt, waar hij in ieder verbasterd-Nederlandsch, kortweg héél-slecht-Hollandsch sprekenden jongen man, die met hoog-omgeslagen broekspijpen, nauw-sluitend colbert of jacquet, onberispelijk-glimmende lakschoentjes, breed-gespreide zijden veters op hooge wreef, verzorgd-gestrikt dasje, even-geplooid pantalon, stemmig-verzilverd wandelstokke, goed-gesteven overhemd, nagebootst-onverschillige houding, meest-nieuw boordje, just-out hoofddeksel, benevens strak-gespannen handschoenen; die — ik herhaal — met al die fraaiigheden door de residentieele straten flaneert, 'n specifiek drager van 't Haagsch cachet meent te zien, te bewonderen wellicht?

Ware dit niet al te onbillijk tegenover iemand, die toch niet meer is, niet meer kan zijn, dan 'n bon villageois?

Of geeft het pas 'n degelijk en braaf huismoedertje uit Heerenveen of Gennep te bespotten, zoo ze meenen mocht, dat daar toch wel twee Haagsche schoonen wandelen, die tot de uitverkorenen moeten worden gerekend?

Hoe ze ertoe komt! Hoort ze ginnegappen, ruikt ze voorbijzweven, ziet ze voetschuiven en drukdoen, kijkt naar de van scheerkwastjes voorzien hoeden, de nog steeds vervaarlijke

hoedespelden, de à jour hals-ontbloot-latende blouse, de keurig-zittende tailor-made, den goed passenden, vooral goed-hangenden rok, de even-gerade zijden pracht van de jupon, die frou-frou, den half-geziene zijden kous, die over den voet spant en die even uit komt tippen boven den zilvergesp van den hoog-gehakten lagen schoen, den steeds-nieuwen, witten glacé-handschoen, den laatsten smaak in handtasch en zijden of kanten zakdoekje; kijkt naar dit alles — ik herhaal wederom — en erken, dat ge welhaast zelf dupe van de bedriegelijke nabootsing zijt geworden!

Het ware Haagsch cachet is uit een serie uiterlijkheden te onderkennen, maar daarom geven eenige uiterlijkheden nog geen Haagsch cachet.

't Is deze grondwaarheid, die men voor oogen moet houden, wil men geleidelijk tot het besef der Haagsche toestanden komen, wil men er bovenal in slagen de werkelijke waarde der dingen te onderkennen, de balans van 't residentieele leven nauwkeurig op te maken en af te sluiten.

Maar is men eenmaal tot het besef gekomen, dat één zwaluw geen zomer maakt — zeer zeker althans niet in Den Haag — dan is het een onophoudelijke vreugde des harten en een niet te dempen bron van genoegen, te speuren naar de ten topgevoerde uiterlijkheid.

Ieder wandelingetje door de Haagsche straten of lanen, door de Boschjes, over de Boulevard of de residentieele pleinen en pleintjes, langs den Bosch-zoom, ja, waar dan ook, laat u de do-zijnen zien, die er naar streven zich het Haagsch cachet eigen te maken.

En hoog-verheven boven het vulgus, dat zich nog zoo dèftig moge wanen, schrijden de gelukkige bezitsters, de tevreden bezitters van 't hoogste Haagsche goed.

Zijn de besten onder de Amsterdammers geschapen om de Hollandsche degelijkheid in eere te houden; zijn de nijversten onder de Rotterdammers in het leven geroepen om te laten uitkomen wat stugge werkkraft en volhardende ondernemingszin weten te scheppen; de fine fleur der Hagenaars is slechts bestemd om der verbaasde menigte te demonstreeren wat het Haagsch cachet is en hoe 't behoort te worden ten toon gespreid.

De rest der Hagenaars hunkert naar 't boek op de bovenste plank der boekenkast, maar blijft bij de . . . uiterlijkheid!

H. J. OOSTERVEEN.

Overneming verboden.

LIMBURGSCH TUIGAGE.

WANDELT eens, als ge toeft in Brabant of Limburg, langs de buitenwegen, die met hun zandige

diepe sporen door het Louwland kronkelen, soms plots wegschieten in een smalle gang tusschen dennen- en eikenboschjes of omlaag geperst worden in de nauwe geul van een beekdal. En luistert dan, of ge niet in de verte een zacht geklingel hoort, nu eens gedempt door de dichte schermen van boomenrijen, dan weer helder en blij uitklinkend over de open heide of bouwvlakte.

Ge zijt er in de streek, waar de zware molenaarskar nog rondgaat bij de klanten; bij iedere beweging van het paard rinkelt de reeks van hoog gestemde koperen schelletjes of luiden met sonore klank de groote ronde bellen op het baam. En nu versiersel aan de Brabantsche en Limburgsche tuigen: van verre halen voor den molen, of dat hij wêerkeert met de meelvrucht.

Dit is weer een van die herinneringen uit vroeger tijd. Veel hun eigen graan voor eigen behoefte laten malen.

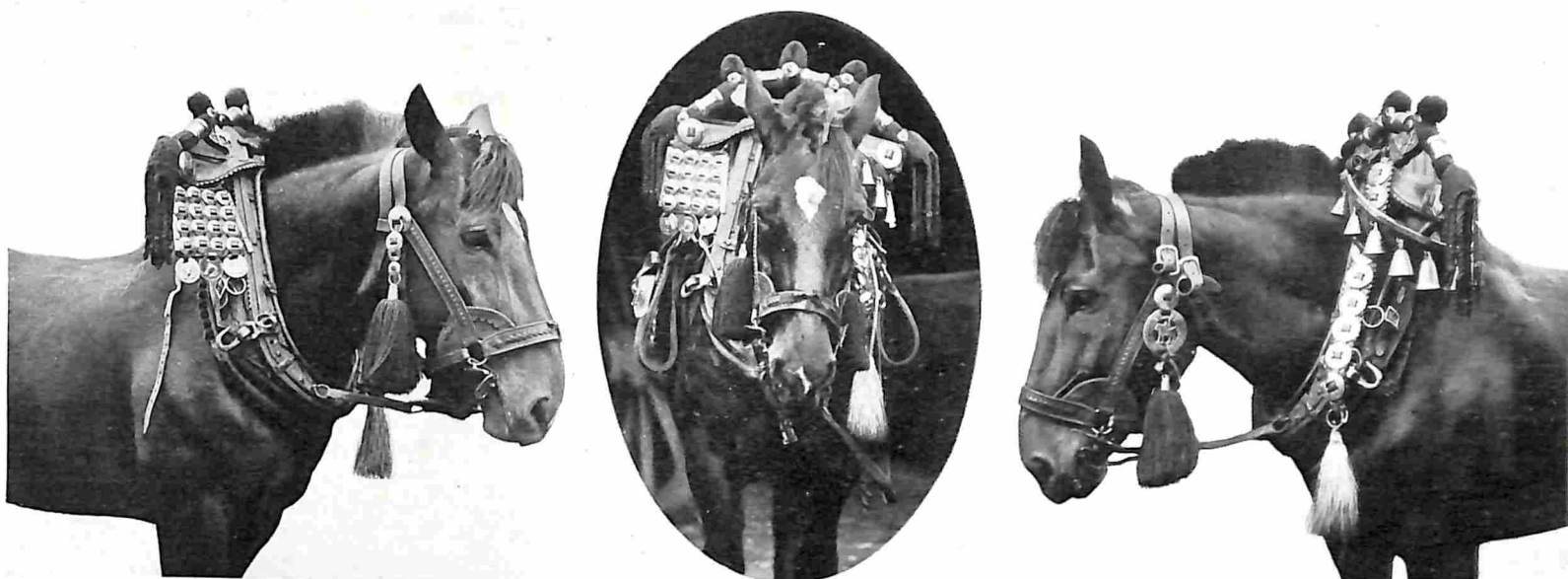
Het klingelend verkonden, dat hij aankomt, paste zoo wèl bij het typisch gebruik, toen nog de dorpsmulder gratis maalde, maar een bepaald gedeelte (van de 20 scheppen één) van het meel mocht afhouden. Hoe de mulder dan schepte zijn aandeel, of hij 't ook deed „met de Limburger 't noemt! Vraagt eens, zal hij lachend toegeven, dat er groote en kleine scheppen waren, maar dat die dagen van Olim voorbij zijn en 't nu alles bij het gewicht gaat.

Maar behalve de molenaars hebben ook de ondernemers van

Foto C. Steenberg.

HET HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM. ACHTERGEVEL.

LIMBURGSCHE TUIGAGE.

een vasten bodedienst hun schellensignaal. En zelfs stelt menig gewoon vrachtrijder er een eer in, om zijn paard te sieren met een schoon haam vol glanzend koper. Door het vlugge of langzame gerinkel en het hooge of zware belgeluid is de eene voermanskar wel te onderscheiden van de andere, zoodat men van verre of bij avond wel weet wie aankomt.

Het haam is het gedeelte van het paardentuig, dat om den hals sluit en waaraan de kettingen of riemen voor het trekken worden bevestigd. Het rust op de sterke spiergroepen aan de schouders en op de halsspieren van het paard en is daarom te verkiezen boven den lederen trekriem, die de borst vernauwt en de werkzaamheid van de longen belemmert. Naar den vorm van het haam, het al of niet aanwezig zijn van de uitstekende haamspanen, onderscheidt men verschillende soorten: Belgisch haam, Bergschen haam, Luiker haam, posthaam, wagenhaam.

De koperen versieringen zijn tegenwoordig meest Duitsch fabriekswerk. Het bijzondere, dat de handwerksman in zijn werkstukken wist te leggen, wordt dan ook geheel gemist. Zoo wijkt tenslotte al het persoonlijke voor het overal eendere, koude machinewerk. Maar de oude haammaker is gebleven en hem lukt het nog, om zijn smaak te doen spreken in de keuze van de versiersels, in het leggen van den doek, in het groepeeren van de plat koperen spijkertjes of in het aanbrengen van een extra witten of zwarten kwast van paardenhaar of gekleurde wol.

Langs het uitstekende bovineinde (de spanen) van het haam kleurt de roode haamdoek — ook stöfdoek genoemd —, op drie of vier plaatsen omsloten door koperen bussen en aan de spanen bevestigd met riempjes. Ter linkerzijde van den hals hangt een lange lederen riem, bezet met ronde koperen platen van gelijke of aflopende grootte; het ondereind van dezen platenriem is versierd met een kwast. Links — wat de voerman noemt „aan de hand” — is ook bevestigd de reeks koperen belletjes, de schellenkrans. Rechts van het haam hangt de platen-tasch of kamtasch. Van oudsher is dit een lederen brieven-tasch, aan de voorzijde bezet met koperen platen. Voor het bergen van brieven wordt zij niet meer gebruikt, maar gewoonlijk zal men er een ijzeren schakel van dezen vorm in vinden. Dit is een reservestuk voor het geval een der kettingen of strengen — klinke of klinge, zegt de Limburger — mocht breken.

Naar den smaak van den voerman wordt soms tegen elk der beide haamspanen nog een ronde koperen bel, een zoogenaamde Luikerbel bevestigd, of worden de koperen sierselen vermeerderd met een paar plompe kammen. En niet compleet mag een haam heeten, als er niet vóór de borst van het paard een klein blikken kannetje met wagensmeer hangt, met een pen om de schroef in de naaf van het rad te kunnen losdraaien.

P. E. W. Kok.

Overneming verboden.

BORNHOLM.

HET Deensche eiland Bornholm ten Z.O. van Zweden — ge kunt er komen van Rügen, en van Kopenhagen, direct over zee en over Zweden's zuid-punt, — een ontzaggelijke rotsmassa, rijk bekleed met heide, korenvelden, bosschen, weiden met fel-kleurige bloemen, doch

hier en daar tusschen dat weelderig kleeft de naakte plekken van het steenlichaam. Een land, boeiend door afwisseling van velerlei schoonheid op betrekkelijk kleine oppervlakte.

Daareven liep ik langs de rotsen aan de Westkust, die de zee doorvreten heeft, dat ze er holen, spleten, „ovens” 1) vormde, hier steenen op elkaar stapelde, daar den vasten wand verbrokkelde en rotsmassa's omschiep tot fantastische wezens, nu grootsch, overweldigend, dan grillig en lachverwekkend. De golven steigerden bulderend tegen de klippen, en ze vielen weer terug, als watervallen neerstroomend tusschen de spleten, of ze spogen schuim omhoog, dat 't opstoot en sluiers weefde tusschen den rotswand en ons.

Nu ga ik hier rustig langs dit stijgend en dalend boschpaadje tusschen de met klimop en kamperfoelie omslingerde boomen, de weelderige groei van bloeiende struiken en varens: vogels zingen in de even bewogen takken. Een verrassende doorkijk naar zee, een grasveldje met bloemen, een beekje, glinsterend tusschen steenen, doen me stilstaan. Het ontzagwekkend kustlandschap van zoeven schijnt me een lang geleden droom: ik voel me als gaande in een sprookjeswoud.

Maar ook deze stemming is niet van langen duur. Na nauwelijks tien minuten stijgen we op naar een heide-plateau, waar jeneverbessen als kleine cipressen tusschen de paarsche heidegroeien en de groote erratische blokken ons doen denken aan een Italiaansch Campo Santo. En ik weet, hoe weldra, als ik den weg vervolg, het pad zich winden zal de heuvelen langs tusschen korenvelden.

De schoonheid van zeer verschillende landen vereenigt dit eiland.

In het Noorden bij *Hammershaven* is een meer; de *Hammersö*, dat tusschen beide zeeoeveren ligt. Zoo ge dit meer van de klippen-ommuurde West-kust bereikt, ziet ge 't aan de linker-zijde begrensd door een rotsachtig hoogland: een naakte rots stijgt van het meer steil omhoog, schaars met toeften heide en rietplanten be-

BORNHOLM. ROTSEN ACHTER HAMMERSHUS.

groeit, een Zwitsersch hoogland gelijk, zooals 't zich in de nabijheid van een pas vertoont, ruw, onherbergzaam; het meer schijnt u, die rots weerspiegelend, één der diepe klare meren in het hooggebergte. Maar wendt ge u naar den rechteroever, dan is de indruk een geheel andere: een glooiende heuvel met bosch en korenvelden. Ge voelt u verplaatst in de Rijnstroken, of in 't oosten van ons vaderland. En bereikt ge van hier de oost-kust, dan zal deze met de zandige vlakke, tot badstrand gebruikt, de lage scheren, de rustiger zee, u een geheel anderen indruk geven dan de klippenkust, die ge zoeven verliet.

Ja, ook die kust vertoont u, waar ge haar bezoekt, een geheel verschillend schouwspel.

Het granietgebergte in het westen, steil opstijgend uit zee, daalt in het Noorden, vóór haar de zee bereikt, en vormt een breeden kustzoom met zware granietblokken, dikwijls een kreek omsluitend, die aan de oostkust als scheren in zee uitloopen. Soms heeft zich daartusschen duinzand gevormd, op enkele plaatsen met groenten beplant, tot de steenen en rotsmassa's weer de overhand hebben en bij *Helligdommen* hooger en trotscher worden, en klippen vormen, die als coulissen in zee uitsteken. Het zijn een acht- of tiental, evenwijdig, maar verschillend van vorm, soms naakt met enkele vetplanten tusschen de spleten, rijk van kleur door 't verwerde van den steen en de gele, oranje, grijs-groene mossen, dikwijls ook begroeid met wilde rozen, lijsterbes, of met een enkelen hoogen boom, eik of es beplant, wier wortels den rotswand doorwringen. Maar deze is niet meer graniet, doch de weekere zandsteen, die naar 't Z.-O. zich afwisselend met deze vertoont, nu bekleed met korenvelden en bosschen, dan weer als naakte rots, zooals bij het visschersdorp *Gudjem* tot ze in de klippen bij *Randskloveskaaret* in 't Z.O. de meest ontzagwekkende starre grootschheid bereikt, om vandaar spoedig te dalen, en in 't zuiden in zand en duinland over te gaan.

De grillig fantastische vormen van klippen en steengevaarten, of de indruk van ontzetting of schrik, die de onherbergzame rotsen opriepen bij wie er langs liepen, of voorbijvoeren, gaven aanleiding tot eigenaardige namen en tot sagen.

Hebt ge die holten gezien, waarin de kogelsteenen liggen, die door het wervelende water werden rond geslepen? Het zijn de „*Reuzenketels*”, waar de reuzen, toen ze nog op Bornholm leefden, hun soep in kookten. Zijt ge neergedaald in de spleet bij *Randskloveskaaret*, tot aan het zuideinde, waar eens een nu ontoegankelijke grot was, die onder de klippen doorging? Ik deed het niet en zou het u niet raden. Ten eerste, daar ge, indien ge niet heel slank zijt, wellicht in de spleet kunt blijven steken, maar ook, omdat 't daar beneden ontzettend en griezelig moet zijn. Een vreeselijke moord had hier plaats, lang geleden. Een boer sloeg zijn vrouw dood, die terzelfder tijd twee kinderen baarde. Een visscher, die voorbijvoer, zag twee dwaallichten en hoorde een klagende stem. Toen hij aan land ging, vond hij de lijken. Eerst toen de moordenaar gestraft was, hield het klaaggeschrei op, maar nog steeds dwalen de dwaallichten er rond, en wie voorbij gaat of vaart, bidt een „*Onze Vader*” voor de ziel van den moordenaar.

Ga liever iets verder de kust langs, ge vindt een vreedzamer tooneel. Hier zit de „*Hellig-Kvinde*” (heilige vrouw) met haar negen kinderen in een kring. Vervolgd door haar vijanden, werd ze op haar gebed met haar kinderen in steen veranderd. Of ze heilig wordt genoemd, omdat ze in steen veranderd is, of wel dat deze versteening een beloning voor haar heiligheid was,

BORNHOLM. BONDEGAARD MET KIJKJE OP HAMMERSHUS.

meldt de sage niet. Trouwens, goddelijkheid zoowel als heiligheid werden op andere gronden toegekend door de sage dan wij dit zouden doen. Weet ge, hoe die menigte steenblokken in zee, bij *Gudjem*, die den visschers een gruwel zijn, als ze de haven binnen willen varen, daar gekomen zijn?

Onze lieve Heer rustte uit van den arbeid, en verheugde zich dat alles groeide en bloeide. Daar komt uit Zweden „de Rustelooze” met een zak vol steenen tusschen de vlerken op hem aanvliegen. Onze lieve Heer, boos door dien leelijken duivel in zijn zalige rust gestoord te worden, werpt hem een rotsblok naar den kop. Verschrikt laat de rustelooze den zak met steenen los en de steenen rollen met oorverdoovend lawaai naar beneden in zee, waar ze nog liggen. Van dien tijd af komt alle kwaad uit Zweden.

Vermoedelijk is de sage al oud: Onze lieve Heer voor *Wodan*, „de rustelooze” voor den boozen *Loki* genomen, maar de haat tegen de Zweden, die ook uit andere sagen spreekt, zal wel o.m. haar oorsprong hebben in den strijd van de 16e en 17e eeuw.

Want 't was Zweden's schuld dat *Bornholm* van 1525—'75 leed onder 't slechte bestuur en de uitzuiging van de hansestad *Lübeck*. En in 1645 was 't de Zweedsche generaal *Wrangel* geweest, die 't eiland voor Zweden in bezit nam en wiens troepen de stad *Nexö* in 't Z.O. van *Bornholm* hadden geplunderd. Na een jaar, bij de vrede van *Bromsebrö*, hadden de Zweden 't eiland weer moeten verlaten, maar in 1659 waren ze er teruggekomen. En 't was in dien tijd vooral, toen de wreede overste *Johan Prinzenskjold* de bewoners apherste, en hun zonen als Zweedsche soldaten en matrozen gebruikte, dat de haat tegen de Zweden voedsel vond, tot ze in een verwoeden opstand losbarstte, waarbij *Prinzenskjold* doodgeschoten en de overige Zweden gevangen werden genomen en naar *Kopenhagen* overgebracht. De *Bornholmers* schonken hun eiland den Deenschen koningen onder wier opperbestuur zij van de 10e eeuw af hadden gestaan. Vóór dien tijd werd het eiland door eigen koningen geregeerd, die wel behoord zullen hebben tot de z.g.n. Vikingervorsten, die op buit over zee uittrokken, de rivieren van de westersche landen opvoeren, er roofden en brandstichtten. Dat ze gevreesd waren om hun zeerooverij, wordt ons door Engelsche zeevaarders in de 9e eeuw bericht, en dat ze zich ook later daaraan schuldig maakten, blijkt uit het tragisch einde van den koninklijken hoofdman *Egil, den bloedige*, die door koning *Knud den heilige* (+ 1086) om zijn rooverijen in de Deensche wateren gedood werd. Vóór ze uitvoeren op zee, en als ze keerden na moeilijke vaart, werd aan den zeegod een offer gebracht op den „*Helligdomsklippen*”. Vandaar namen ze ook van het heilige zoete water mee, dat onder de zilte baren uit den rotsgrond opborrelt, en, even opgeweld, in zee terugvalt. Van die oudste tijden is weinig beschreven, maar iets vertellen de graven en gedenkteekenen.

In de laatste dertig jaar zijn op *Bornholm* duizenden graven en gedenkteekenen gevonden. Vooral in het Zuiden uit den Steentijd 2) eenige groote „*Reuzenkamers*”, (*Hunnebedden*), waar de lijken onverbrand werden bijgezet en enkele grafkisten uit het einde van die periode, in het noorden. Houten woningen moeten de bewoners toen reeds gebouwd hebben, daar de grafkamers met zoldering, deuren, drempels, vermoedelijk naar het voorbeeld van deze zijn gevormd. Uit het bronstijdperk 3) zijn er talloze graven over 't geheele eiland verspreid: de lijken werden verbrand, in urnen of steenen kisten bewaard onder hooge grafheuvels, in 't midden door steenen bedekt, of onder kleine ronde steenhoopen (*Rosen*), soms ook in smalle, licht gewelfde, aan de einden spitse graven, door een steenrand omgeven (*Skibssaetningen*). Uit het ijzertijdperk 4) vindt men hier de z.n. *Brandgroeven*, meest een groote menigte bijeen 5), holten onder de vlakke aarde met een steen bedekt, waarin, ook in een tijd, dat elders in *Denemarken*, in verband met de invoering van het Christendom, naast verbranding, begraving was ingevoerd, uitsluitend verbrande lijken voorkomen. Een eigenaardigheid der *Bornholmsche* graven is ook, dat den mannen altijd wapenen werden meegegeven. En uit de groote massa wapenen in graven uit alle tijdperken gevonden, maakte men op, dat de *Bornholmers* steeds een zeer strijdbaar volk zijn geweest; uit de aanwezigheid van sporen en teugels in de graven uit den oudsten ijzertijd, dat velen ruiters waren. CH. v. HERWERDEN.

Overneming verboden.

(Wordt vervolgd).

1) *Ovens* noemt de *Bornholmer* de groote grotten aan de kust. Zoo zijn er bij *Hammershus* in het Westen en bij *Helligdommen* aan de Oostkust een „*Törre ovn*” en een „*Vaade ovn*” (droge en natte ovens). In de laatsten dringt de zee binnen.

2) Het steentijdperk, d.i. van *Bornholm* alleen „de jongste steentijd” loopt tot ± 1400 v. Chr.

3) Het bronstijdperk ± 1400 v. Chr. — 4e eeuw vóór Chr.

4) Het ijzertijdperk 4e eeuw v. Chr. — 10e eeuw na Chr.

5) Omtrent de *Bornholmsche* oudheden schreef *E. Vedel*, die v.n. de graven op *Bornholm* onderzocht een monografie: „*Bornholms Oldtidsminder og Oldsager*”.

DE LEIDSCHEGRACHT TE AMSTERDAM.

Naar de ets van W. Witsen.

DE LEIDSCHE GRACHT BEDREIGD.

ER lag eens een koe in de sloot. Het beest zag geen kans eruit te raken; zijn drijvers waren ten einde raad. Niet zoozeer de omstanders. Zij werden telkens talrijker, en stelden de drijvers één plan voor; zij hadden er wel vijftig. Eindelijk riep iemand, die over een groot keelgeluid kon beschikken: „Doe het hier een touw om den hals, en als we dan allemaal trekken, dan moet-ie d'r wel uit!”

En het moge nu even vreemd als ongelooflijk klinken, maar dra hoorde men uit tien, twintig kelen een geestdriftvolle instemming en zag men dubbel zooveel handen zich uitstrekken naar het touw....

Niemand scheen te bedenken, dat hier het middel werd aangewend om het dier op de vlugste wijze te dooden, afgezien van de vraag of zelfs aller inspanning in staat zou zijn om op deze manier het slachtoffer op het droge te krijgen.

Amsterdam, de „melkkoe”, de vruchtbare voortbrengster van zooveler levensbehoeften, zit weer eens in den poel der verschrikking: het moderne verkeer. Er worden middelen beraamd ter uitredding en, hoe zou het anders kunnen, ook van die middelen, waardoor de kwaal, in plaats van verholpen, nog ingewikkelder en bedenkelijker moet worden. Eén van die middelen zou kunnen zijn: het Paleis op den Dam afbreken. Een ander: de Nieuwe Kerk aankopen of onteigenen voor afbraak. Een derde: dempen wat er nog over is aan oude grachten, zonder aanzien van de graad van schoonheid.

Ik wil niet aarzelen om een plan als dit derde nog het noodlottigste van de trits te noemen. Immers een paleis, een kerk, kunnen, na brand bijvoorbeeld, herbouwd worden; een monumentale gracht, van de soort waarvoor Amsterdam alle eeuwen door beroemd is, kan na demping nimmer meer haar vroeger aanzien verkrijgen.

Zulk een gracht is de Leidsche gracht. Zij draagt in haar aanleg, in het type harer huizen, de planting van haar boomen, in heel het geheim harer afmetingen en aspecten het maakstempel van de geniale bouwmeesters, aan wie Amsterdam zijn terecht beroemde grachtengordel dankt. En hebben ook de meeste harer bruggen, alweer op gebod van het verkeer, hare sierlijke bogen, behoorend in het karakter van de befaamde grachten, moeten missen de Leidsche heeft daardoor wonderlijk genoeg maar weinig van haar schoonheid behoeven in te boeten; nog vertoont zij zich aan ons als eene, die best zoo'n klein versiersel missen kan, haar rustige gratie wordt er niet door geschaad.

Het heeft werkelijk kunnen geschieden, dat er stemmen opgegaan zijn, en niet weinigen, om de Leidsche gracht te dempen. Zoo af en toe schijnen er inderdaad tijden te zijn, dat duizenden Amsterdammers tegelijk blind worden voor de schoonheid hunner stad. Ondergaan ze een invloed, waarvan de wijsgeeren, indien ze er al van gedroomd hebben, herkomst noch verklaring kunnen geven? Slechts één gedachte waart er dan rond in hun cosmopolitisch gemoed: modern verkeer. En dat wachtwoord is in staat hen tot daden van het dolste vandalisme te brengen.

Reeds is het alweer een twaalfstal jaren geleden, dat onder denzelfden strijdkreet dreigende gebaren gemaakt werden in de richting van de Reguliersgracht. Het schoonheidsbesef en de krachtige verdediging van bekende Amsterdammers hebben den toeslag verijdeld. Thans, nu de vooral niet minder schoone Leidsche gracht aan de beurt komt om bedreigd te worden, hoort men die stemmen, die verdediging, zoo goed als niet. 1) Vanwaar die decadentie in de piëteit en het artistiek voelen der Amsterdammers? Meenen zij werkelijk, dat het alweer tijd is, aan de zoo verleelijke Rozengracht, Spuistraat, Nieuwezijds Voorburgwal en andere verkeerszegeningen van den lateren tijd een nieuw monster te moeten toevoegen, ten koste van onherstelbaar stadsschoon? Ik stel er prijs op, dat dit „verkeerszegeningen” ironisch worde opgevat. Want wie onder breede wegen veilige wegen verstaat, heeft zeker nimmer kennis genomen van de rubriek ongelukken in de dagbladen. Nergens toch geschieden zooveel verkeersongelukken als op de reeds genoemde Rozengracht en den N. Z. Voorburgwal.

En wie wel eens bij de tramhalte Postkantoor, op de laatstgenoemde gedempte gracht, gewacht heeft, moet zich telkens als hij daar stond hebben afgevraagd, waarin toch de voortreffelijkheid van dezen verkeersweg bestond? Ik heb een Duitscher de opmerking hooren maken, dat men het hier liever een „verbergwal” moest noemen; hij althans wist zijn lichaam nauwelijks een bergplaats te geven!

Aan den anderen kant — wat eigenlijk tegengesproken zou moeten worden door de ongelukken — worden zulke geëischte verkeerswegen volstrekt niet altijd de algemeene begane, waaraan zoo'n behoefte was. D. C. Meijer Jr. schreef, samen met Jan Veth in hunne brochure: „Stedenschennis”, destijds reeds: „Men herinnere zich den tijd toen de N. Z. Voorburgwal tot

1) Inmiddels heeft het genootschap „Amstelodamum” in een adres aan den Raad der gemeente Amsterdam zijn bezwaren tegen demping der Leidsche gracht kenbaar gemaakt.

demping werd veroordeeld. Wat is er toen niet geschetterd over de „eischen van het verkeer” tusschen Dam en Centraal Station! En waar ziet men nu, tusschen de Nieuwe Kerk en de Martelaarsgracht, die breede scharen van voetgangers, die lange reeksen van rijtuigen? Waar zijn nu de wakkere strijders voor de eischen van het verkeer? Aan de straatjongens laten zij het over om nog wat levendigheid bij te zetten aan de ziellooze straatsteenen-vlakte, die ze ons in de plaats hebben gegeven van het vriendelijke grachtje. *Zelf loopen ze den Nieuwendijk!*”

En, zonder iets geleerd te hebben uit de noodlottige voorbeelden, zou men thans weer onze intiem-schoone, statige, unieke Leidsche gracht willen offeren aan den moloch? Weet men de vaste consequenties? Eerst de demping, vervolgens de successieve afbraak der oude „graffpalleizen”, daarna de asfalteering, ten slotte de dood van alle groenend geboomte. Immers, de eischen van het moderne verkeer gaan steeds verder, kennen geen enkelen grond van vrijpraak of begenadiging. Stel u voor in plaats van onze vertrouwelijke Leidsche gracht, een leelijke, egaal grijze glijbaan met of zonder de daarvoor bestemde file van trams, auto's en rijtuigen en op die leege breedte van de geforceerde straat de teekenachtige huizen, die elkaar als versuft staan aan te kijken! Daarbij bovendien te bedenken, dat een nieuwe verkeersweg zoo goed en zooveel beter langs andere baan gevonden zou kunnen zijn, al behoort dit niet tot ons onderwerp.

De Leidsche gracht heeft veel overeenkomst met de Reguliersgracht, misschien overtreft zij deze nog in stille aantrekkelijkheid voor die haar kennen.

„Men roept”, zoo zeiden de schrijvers ervan in de reeds aangewezen brochure, „in en om Amsterdam parken in het leven. Een stad moet longen hebben, moet op plaatsen kunnen wijzen waar men adem haalt, lucht schept, uitrust, tot stille bezinning komt. Als het lijden kan, legt men er een waterpartij bij aan. Maar is er voor een zomeravond verkwikkender kleine wandeling denkbaar, dan een loopje langs die prachtige gracht, met haar trouwhartige oude boomen, haar stil bedrijven op den walkant in het water, haar op de snijpunten met de groote grachten ter weerszijde zoo warme huizehoekjes....”

Wat hier van de Reguliers- gezegd wordt, geldt in geen mindere mate ook van de Leidsche gracht. En ook:

„De bekoring der Amsterdamsche grachten echter schuilt niet in de prikkeling van kaduke toevalligheden en grillige voorsprongen of uitbouwjes; zij zijn niet bloot pittoresk door een kleurrijke wanorde, door een gepeperde saamstapeling van incoherente bestanddeelen; zonder iets van dat al, zijn zij de gave vrucht van een voorbeeldig strak overwogen begrip van stedenbouw, zij zijn de statige nalatenschap van krachtige geslachten, die met kloeke bewustheid zulke grootsche bouwplannen ernstig konden concipieeren en geduldig ten uitvoer leggen, — en nog op dit oogenblik, ofschoon er al zoo jammerlijk veel ontwricht

DE N.Z. VOORBURGWAL BIJ DE NIEUWEZIJDSCOLK, VOOR DE DEMPING.

Naar een gekleurde teekening van Rieker.

en vernield werd, dwingt die groote tracering, die stoute evenmaat, die fier gegordelde schoonheid van burgerlijke architectuur, de bewondering van de gansche beschaafde wereld af.”

De Leidsche gracht blijve voor verwoesting bewaard. Onder welke leuze ook, zelfs die van het moderne verkeer, ga men niet voort ons „een parvenustad op te dringen”, gelijkende als een andere druppel water op welke Europeesche hoofdstad ook, en behandelde men met piëteit het weinige dat we aan prachtbouw door vorige geslachten nog over hebben.

CORN. J. GIMPEL.

EEN YANKEE-STREEK.

(Vervolg).

HIJ had besloten den inhoud van iedere kist eerst afzonderlijk te inventariseeren en voor nadere indeeling, den titel slechts in het kort op te teekenen. De meeste boeken geleken nog geheel nieuw en zelfs door den verzamelaar niet te zijn open gesneden. Na een dezer boeken met eenige kracht te hebben opengebogen ten einde den titel te kunnen lezen, trok eensklaps de klank van een vallend en daarna op de gladde steenen vloer weggrollend voorwerp zijne aandacht. Na eenig zoeken vond hij een goudstuk op den vloer liggen. Dit moest uit het boek zijn gevallen, want hij zelf had geen goudgeld in zijn bezit, en zoo was het wel bijna zeker, dat het in het boek verborgen was geweest. Daarom boog hij het boek nogmaals open en keek eens in de opening, welke zich in den rug van het boek vormde, toen deze werd open gebogen. Daar ontwaarde hij nog een voorwerp, dat niet in den rug van een boek thuis behoort en na eenig schudden eveneens als een goudstuk te voorschijn kwam.

Een trek van diepe smart vertoonde zich allengs op het gelaat van den nieuwen ambtenaar. Zou hij, niettegenstaande zijn grijze haren en zijn eervol verleden hier nog op de proef worden gesteld, of hij wel eerlijk was? Hij vond het een vreeselijke gedachte, en zijn trots deed hem zijn hand reeds opheffen, ten einde den suppoost te ontbieden om hem bij den Directeur aan te melden en dezen onmiddellijk zijn ontslag aan te bieden.

De gedachte echter aan de zijnen en aan het reeds doorgestane leed, deed hem besluiten, den arbeid voorloopig voort te zetten en den directeur tegen den avond zijne ontdekking mede te deelen.

Hij begon nu echter, van alle boeken, die reeds door zijne handen waren gegaan, de ruggen nog eens nauwkeurig te onderzoeken. Niet lang duurde het, of hij vond weer een boekdeel, dat een paar goudstukken in zijn rug had vastgekleefd.

Toen hij de kist, waarin omstreeks honderdvijftig boekdeelen waren geboren, geheel had nagezien, bevond hij dat hij reeds dertig goudstukken had gevonden en dat derhalve in 10 % der boeken goudstukken waren verborgen. Hij liet nu 't denkbeeld aan een mogelijke

DE N.Z. VOORBURGWAL BIJ DE NIEUWEZIJDSCOLK, GEDEMPD.

Men vergelijkte dit stadsbeeld met het boven op deze bladzijde geplaatste en men zal begrijpen, dat alleen reeds om aesthetische redenen de Leidsche gracht niet gedempt mag worden.

Foto-bureau „Argus“.

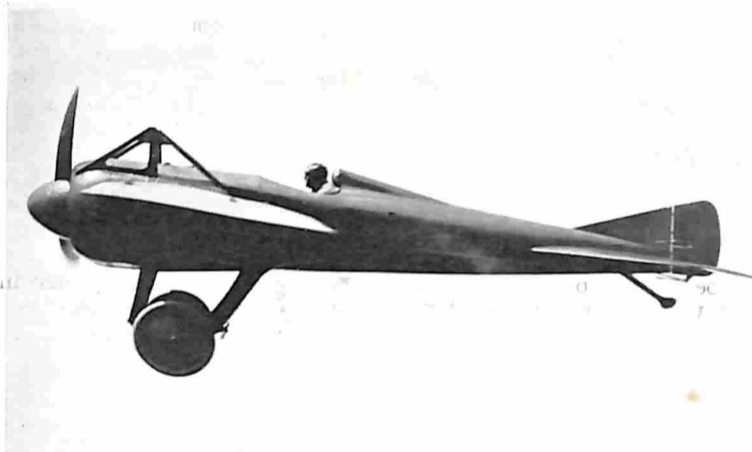
DE INTOCHT VAN HERTOG ERNST AUGUST MET ZIJN JONGE VROUW IN BRUNSWIJK.

proef, waaraan men zijne eerlijkheid onderwerpen wilde, varen, en haastte zich den inhoud van een andere kist te onderzoeken en wel met denzelfden uitslag. Daarna werd een der kisten welke hij gesloten had aange- troffen, geopend en ook deze werd door hem bevonden een mijn te zijn, die gemunt goud opleverde.

Hij wilde nu zijn vondst niet langer voor zich houden en haar aan den Directeur mededeelen, toen zijn oog op het binnenvlak van het schutblad van het deel viel, waaruit hij juist een paar goudstukken had verwijderd.

Het papier, dat aan de binnenzijde het schutblad bekleedde, scheen daaraan niet over zijn geheele oppervlakte te zijn vastgekleefd maar alleen met de randen. Door vocht scheen het papier in het midden iets te zijn gerekt en lag het derhalve niet plat en glad op het carton, waarop het geplakt was. De geleerde bekeek ook het schutblad aan de achterzijde en vond daar hetzelfde verschijnsel. Bij nader onderzoek bleek het hem, dat bij die boeken, waarin geen geld was aangetroffen, de binnenvlakte der schutbladen glad was, zonder plooiën, doch dat bij die, waaruit goudstukken waren te voorschijn gekomen, op meerdere of mindere wijze afwijkingen te zien waren aan de beplakking der schutbladen.

Ten slotte kon hij den lust tot nader onderzoek niet bedwingen en

Persbureau Van Dias.

GILBERT IN ZIJN EENDEKKER IN VOLLE VLUCHT.

de achterzijde en vond daar hetzelfde verschijnsel. Bij nader onderzoek bleek het hem, dat bij die boeken, waarin geen geld was aangetroffen, de binnenvlakte der schutbladen glad was, zonder plooiën, doch dat bij die, waaruit goudstukken waren te voorschijn gekomen, op meerdere of mindere wijze afwijkingen te zien waren aan de beplakking der schutbladen.

Een nieuwe kist werd onderhanden genomen en onderzocht, steeds met dezelfde gunstige resultaten, alleen met dit verschil dat de bankbiljetten menigmaal van een hooger bedrag waren.

Daar de Directeur er op stond dien dag de nasporingen te beëindigen, zond hij een telegram naar de woning van den docter, om de familie te melden, dat deze bij hem bleef dineeren en eerst 's avonds laat te huis zou komen. Te gelijker tijd verzond hij

sneed langs een liniaal met een scherp pen- nemes het papier waarmede het schutblad beplakt was, bij het vastgeplakte gedeelte aan twee aaneen gesloten zijden door. Toen hij na eenige moeite de hoek van het doorsneden gedeelte oplichtte, ver- toonde zich, zelfs niet meer tot zijne bij- zondere verbazing, een bankbiljet van 100 dollars. De operatie op het achterste schutblad toegepast, bracht een dergelijk biljet te voorschijn.

Daarna nam hij een tweede deel, waar- uit hij goudstukken had te voorschijn gebracht, behandelde het op dezelfde wijze en met hetzelfde gevolg.

Nu was het tijd den Directeur te waar- schuwen. Het was echter niet ver van twaalf uur en hij durfde zijn schatten niet te verlaten. Hij schreef daarom een kort briefje waarin hij den Directeur ver- zocht bij hem te komen, omdat hij een schat had gevonden, die hij den Direc- teur wenschte te toonen en die hij niet durfde te verlaten. Nadat hij den sup- poost gebeld had, wachtte hij diens komst aan de deur af en overhandigde hem den brief, waarop dringend stond en met het mondeling verzoek er bij, dezen terstond te openen.

Het duurde dan ook niet lang of de Directeur verscheen en zag met verbazing naar den hoop goudstukken en de bank- biljetten, die op de tafel lagen. „Waar komen die van daan?“ vroeg hij en zijn ambtenaar wist niet beter te doen, dan een boekdeel op te nemen, er de schutbladen van open te snijden en uit ieder een bankbiljet van 100 dollar te voorschijn te halen.

„Zijn ze allen zoo gelaardeerd?“ vroeg de Directeur, terwijl hij een deel opvatte en trachtte te openen.

Dat bleek echter niet het geval te zijn, en toen de docter den Directeur daarop een ander deel ter hand stelde, met de woorden: „hier zult u wel wat vinden“ en dit waar bleek te zijn, steeg de verwondering van den Directeur ten top.

„U hebt het verdwenen ver- mogen van den erfater weerge- vonden, mijn waarde Docter, en u weet niet hoe dankbaar de In- stelling u daarvoor moet zijn.“

Nu werd de Directeur verder ingelicht op welke toevallige wijze de docter den schat had ont-

Foto-bureau „Argus“.

GEZICHT VAN DEN WATERTOREN TE IJMUIDEN TIJDENS DE STAKING DER VISSCHERS OP DE GEHEEL MET SCHEPEN GEVULDE VISSCHERSHAVEN.

LINKS VAN DE LOOPPLANK DE TRAWLERS, RECHTS DE BOTTERS.

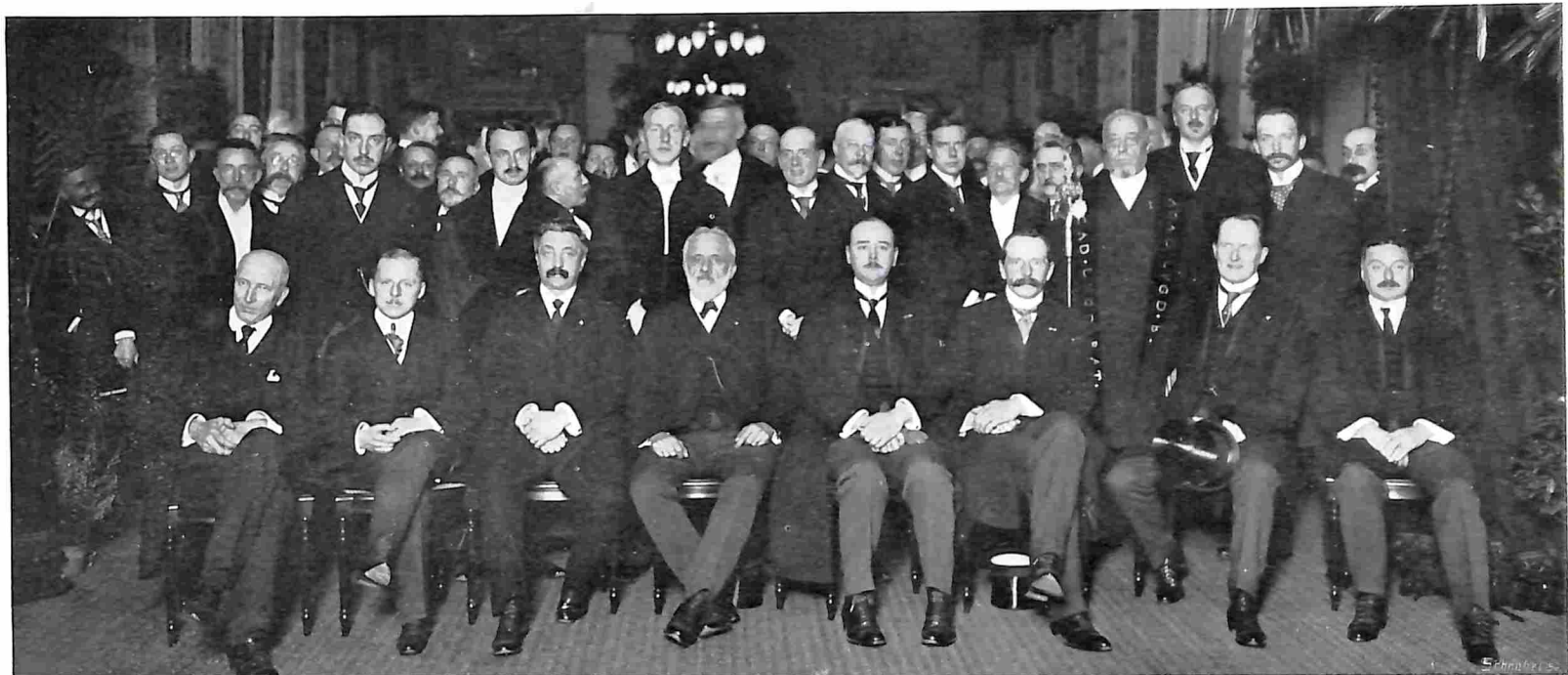

Foto Haagsch Ill. Bureau.

DE OPENING VAN DE HANDELS-HOOGESCHOOL TE ROTTERDAM OP 8 NOVEMBER L.L.

Zittend van links naar rechts: H.H. van Stolk, Ruys, Dr. D. Bos (voorzitter van Curatoren), Minister Cort van der Linden, Burgemeester Zimmerman, Minister Treub, minister Loudon. Staande achter dr. Bos en min. Cort van der Linden: Mr. Dr. Bruins, rector magnificus der jonge hoogeschool; achter de ministers Treub en Loudon de bekende „professor” Dee met zijn ambtsversierselen, de academische pedel der oudste hoogeschool van ons land.

echter een ander telegram, waarvan hij den inhoud niet aan den doctor mededeelde.

Intusschen werden de ontdekkingen met onverpoosden ijver, en onder koortsachtige opwinding voortgezet en stapels bankbiljetten en hoopen goudgeld bedekten van lieverlede de werktafel.

„Ik begrijp niet”, zeide de Directeur, „dat Mr. X, onze geachte erflater, zulks eene zonderlinge wijze heeft te baat genomen, om onze bibliotheek zijn vermogen te doen toekomen. Ik heb er nooit van gehoord, dat iemand op deze wijze zijn geld wegstopte”.

„Ik wel meneer de Directeur”, antwoordde de doctor. „Ik heb een predikant gekend, die in het laatst van zijn leven zijn geliefde boeken, allen op die wijze had gespekt. Toen zijn teleurgestelde erfgenamen aan het zoeken gingen, waar 's mans vermogen kon zijn weggestopt, kwam het ten slotte uit de bibliotheek te voorschijn”.

„Dat geeft mij te denken”, hernam de Directeur. „Wij krijgen zoo menigmaal legaten in boekwerken, maar daarin is, voor zoover mij bekend, nooit een cent, veel minder een goudstuk of een banknoot aangetroffen. En toch kan men niet weten...”

„Maar dat is gemakkelijk na te gaan”, hervatte de doctor, „die schenkingen kunnen evengoed onderzocht worden als met deze is geschied”.

„Niet zoo gemakkelijk als gij denkt mijn waarde doctor, want die schenkingen zijn niet afzonderlijk gehouden, doch de werken zijn over de geheele bibliotheek verdeeld, en als men nagaat hoe betrekkelijk weinig van onzen boekenschat wordt gebruik gemaakt, dan is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat nog nimmer een dier boekdeelen is uitgegeven”.

„Maar er moeten bij die verschillende schenkingen toch catalogussen van goetweest, of zij zijn minstens gecatalogiseerd, ten ze hier zijn ontvangen. Het komt mij derhalve mogelijk voor, ook lettende op jaartallen van uitgaven enz. die boekdeelen op te sporen en aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen”.

„Dan zult gij dat moeten doen, mijn waarde doctor. Al zijt gij nu ook een rijk man geworden, dat zult gij...”

„Ik?! een rijk man geworden?! Hoe bedoelt u dat?”

„Wel gij zijt de vinder en hebt volgens onze wetten aanspraak op een vierde van het bedrag. En een *eerlijke* vinder, die zonder dat er een haan naar gekraaid zou hebben, zich kalmpjes weg, onder het catalogiseeren, den ganschen schat had kunnen toe-eigenen. Maar ik geloof dat wij nu onze kas kunnen opmaken”.

En zoo geschiedde het, dat er dien avond, door de beide mannen meer dan een half miljoen dollar in de safe van de bibliotheek geborgen werd.

Moe van den verrichten arbeid, ontdeden beiden zich van het stof en stapten toen in de auto van den directeur, die hun voor den hoofdingang opwachtte.

„Naar Continental” beval de Directeur en het voertuig gleden over het gladde asphalt bijna onhoorbaar naar zijne bestemming.

Toen zij een oogenblik gereden hadden, stelde de Directeur den doctor, die nog steeds verbijsterd was over de mededeeling omtrent zijn rijkdom, vier biljetten van 500 dollar ter hand.

„Misschien kunt u op dit oogenblik een klein voorschot gebruiken op hetgeen u weldra als uw eigendom zal worden uitgekeerd”, voegde hij er bij.

(Slot volgt).

B.

Lodewijk XI en zijn dokter Coitier.

JACQUES Coitier was een heel middelmatig dorpschirurgijn, toen hij, op welke wijze is niet bekend, in aanraking kwam met het hof Philips van Savoye, die hem omstreeks 1470 met hertog van Lodewijk XI bracht. De ziekelijke stumper, die de Fransche koning toen reeds was, geraakte spoedig onder den invloed van dezen dokter, welke hem van den beginne af zóó hardhandig aanpakte, dat de kraiperige hovelingen van ontsteltenis met stomheid geslagen waren. Hij was zoo ruw in zijn mond, schrijft Philips de Commines, dat men zijn knecht nog niet zou uitschelden gelijk hij het den koning deed. En wanneer Lodewijk een enkele maal zich tegen hem trachtte te verzetten, dan gaf hij hem onder allerlei vloeken ten antwoord: „Je scay bien qu'un matin vous m'envoyerez comme vous faictes d'autres, mais alors vous ne vivrez point huit jours après.”

En de koning, die voor niets zoo bang was als voor den dood, wachtte er zich wel voor, den man, die zulk eene voorspelling uitte, weg te zenden; hij hield hem bij zich, hij overlaadde hem met gunstbewijzen.

Na een jaar aan het hof vertoefd te hebben op een salaris van ongeveer negen francs per dag, kreeg dokter Coitier de inkomsten van het kasteel Civray ten geschenke, twee jaren later de heerlijkheid van Rouvres, waarop al heel gauw het kasteel van Poissy met zijn uitgestrekte bosschen volgde.

Het eenvoudige chirurgijntje was daarmee niet tevreden, hij verlangde meer, altijd meer, en eenmaal den bijgeloovigen vorst in zijne macht wetend, kostte het hem geen moeite, zijn geldhonger te bevredigen. Zoo pikte hij de betrekking van president der „Comptes” (zoo iets als onze Rekenkamer) voor zich in, waaraan een salaris van 40.000 francs en de noodige voordeelen verbonden waren, zoo kwam hij in het bezit der domeinen Polbony en Grimont, van de heerlijkheid Brazay en het kasteel Saint-Jean-de-Losne. Ook zijne familie vergat de brave man niet; zijn neef Pierre de Vercey, kanunnik te Bayeux, werd in één sprong tot bisschop van Amiens bevorderd!

De gezondheid van Lodewijk XI werd er evenwel niet beter op. Van 1481 af kwam hij bijna niet meer van zijn bed, hij verbeeldde zich door allerlei gevaren omringd te zijn en liet om zijn verblijf, het kasteel van Plessis, een hoogen muur bouwen. Soms, als hij van verveling niet meer wist, wat te doen, liet hij muizen en ratten in zijne kamer los, waarop zijne honden dan jacht moesten maken.

Toen zijne ziekte, waarschijnlijk eene verkalking der bloedvaten, steeds erger werd, ontbood hij kwakzalvers, sterrenwichelaars, waarzegsters en tovenaars; hij drinkt ezellenmelk en bouillon van adders gekookt, hij vraagt den sultan om amuletten en laat uit Reims de heilige oliekruid komen, hij eet goudvijsel, hij bestelt in drie maanden tijds voor 20.000 francs kruiden. Coitier raadt hem aan, menschenbloed te drinken liefst van sterke knapen „dont les cheveux ne soyent pas roux” en Lodewijk volgt dien raad op. Als ook dat niet helpt, schrijft de knappe dokter hem gemalen elandsteenen voor..... Doch niets van dat alles kan baten; den 30 sten Augustus 1483 sterft Lodewijk en zijn lijfarts gaat thans van zijne renten leven.

Hij overleed den 29 sten October 1506 en vermaakte het grootste deel van zijn vermogen aan de kerk.

Zutphen.

A. C. JAGER.